

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל כא"ב תיאום ובקרה
האגף לחינוך מבוגרים

רמת הבחינה: גמר
מועד הבחינה: חורף תשע"ח, 2018
היקף הבחינה: 2 יח"ל
מספר שאלון: 997101

תיכונות
ככה עולים כיתה בחיים

אזרחות - מחוון

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה בשאלון זה ארבעה פרקים:

פרק ראשון (3X10) 30 נקודות.

פרק שני (20X2) 40 נקודות.

פרק שלישי (1X10) 10 נקודות.

פרק רביעי (2X10) 20 נקודות

סה"כ: 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין

ד. ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר, אך מכוונות לנבחנים ונבחנות כאחד.

ה. מלאו את הפרטים הבאים: פרטי מרכז ההשכלה:

מספר נבחן: _____ שם: _____

שם נבחן: _____ כתובת המוסד: _____

שם משפחה פרטי קוד מוסד: _____

ת"ז: _____ מקום בחינה: _____

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

הדבק מדבקת שאלון	הדבק מדבקת נבחן
------------------	-----------------

בהצלחה!

פרק ראשון (30 נקודות)

לפניכם עשר שאלות. עליכם לסמן את התשובה הנכונה ביותר. לכל שאלה 3 נקודות.

1. המשרד לביטחון הפנים הוא חלק מ:
- הרשות המחוקקת.
  - הרשות השופטת.
  - הרשות המבצעת.

תשובה - ג

2. הגלובליזציה בישראל:
- לא באה לידי ביטוי.
  - משפיעה אך ורק על ענייני המסחר.
  - משפיעה גם על ייחודה הלאומי של ישראל כמדינה יהודית.

תשובה - ג

3. הדמוקרטיה בישראל באה לידי ביטוי בכך ש:
- יש חילופי שלטון אחת לתקופה הקבועה בחוק.
  - יש רשות מבצעת ויש נשיא.
  - יש חלוקה לאזרחים ולתושבים.

תשובה - א

4. מדינת ישראל היא מדינה יהודית, ולכן:
- כל יהודי יכול לעלות ולקבל אזרחות.
  - אחראית לוודא שכל יהודי התפוצות מקיימים את החגים היהודיים.
  - כל יהודי התפוצות רשאים לבחור ולהיבחר לכנסת.

תשובה - א

5. עיקרון שלטון העם בימינו בא לידי ביטוי בכך ש:
- כל העם משתתף בקבלת החלטות באופן ישיר.
  - אזרחי המדינה הם שבחרים את השלטון.
  - השלטון נכפה על העם.

תשובה - ב

6. במגילת העצמאות אין פנייה אל:
- ממשלת בריטניה.
  - המדינות השכנות.
  - ערביי ישראל.

תשובה - א

7. "פשרת הררי" היא :
א. פשרה בענייני דת ומדינה.
ב. פשרה בנושא החוקה בישראל.
ג. פשרה בענייני מיסים.

תשובה - ב

8. הסכם ה"סטטוס קוו" דן בענייני :
א. רווחה.
ב. דת ומדינה .
ג. משפט עברי.

תשובה - ב

9. מבקר המדינה הוא חלק :
א. ממוסדות הפיקוח והבקרה.
ב. ממשרד ראש הממשלה.
ג. ממשרד הביקורת.

תשובה - א

10. מדיניות רווחה היא :
א. מדיניות שמקצה ממשאבי המדינה לעיירות הפיתוח ולנוקקים בלבד.
ב. מדיניות שמקצה ממשאבי המדינה כדי לצמצם פערים בין אזרחי המדינה.
ג. מדיניות שמאפיינת משטר ליברלי.

תשובה - ב

פרק שני (40 נקודות)

עליכם לענות על שתיים מתוך ארבע השאלות הבאות, 11-14.
לכל שאלה 20 נקודות.

11. זכויות חברתיות ופערים כלכליים

- א. הציגו והסבירו את הגישה הסוציאל-דמוקרטית.
ב. הציגו והסבירו שתי סכנות העלולות לנבוע מקיומם של פערים כלכליים-חברתיים.

תשובה

- א. הגישה הסוציאל דמוקרטית היא גישה המדגישה את השוויון החברתי- כלכלי ומטרתה לצמצם פערים בחברה. השלטון מתערב במידה רבה בתחומים חברתיים- כלכליים כגון: טיפול רפואי, חינוך, דיור וכו' / מעניק יותר שירותים חברתיים / העלאת מיסים.
- ב. שתי סכנות העלולות לנבוע מקיומם של הפערים הכלכליים חברתיים הן: (יש להתייחס לשתיים מהבאות):
- סכנה לקיום המשטר הדמוקרטי: ייתכן מצב שבו אנשים במעמד כלכלי נמוך יהיו עסוקים בקיום יום יומי ולא יוכלו לקחת חלק בבחירות / תיפגע המעורבות האזרחית שלהם.
  - פגיעה בזכויות ובשוויון הזדמנויות: עלול להיווצר מצב שבו רק בני המעמד הגבוה יוכלו לקבל שירותי בריאות, הגנה משפטית וחינוך.
  - עוני: כתוצאה מהפערים הכלכליים גדל העוני ורמת החיים של חלק מהאוכלוסייה הופכת לנמוכה מאד. העוני מונע השגה של צרכים בסיסיים כגון תרופות ומזון, ואף יוצר תסכול וייאוש, ולעתים אפילו עלול להוביל לפשיעה.

12. אזרחות בישראל

- א. הסבירו את חוק השבות, והציגו את מטרת החוק.
- ב. הציגו והסבירו שתי דרכים נוספות לקבלת אזרחות בישראל.

תשובה

- א. חוק השבות – חלק מחוק האזרחות, המאפשר לכל יהודי או צאצאיו עד שלושה דורות, לעלות למדינת ישראל ולקבל בה אזרחות באופן אוטומטי.
- מטרתו של החוק היא ליצור רוב יהודי במדינה / לשמור על רוב יהודי במדינת ישראל.
- ב. יש להסביר שתיים מן הבאות:
- מכוח הישיבה** (בעיקר לפלסטינאים שחיו בארץ ישראל בתקופת המנדט ונשארו לשבת בה גם אחרי קום המדינה).
- מכוח הלידה** (מי שאחד מהוריו או שניהם בעלי אזרחות ישראלית זכאי לקבל אזרחות גם אם לא נולד בישראל).
- מכוח ההתאזרחות** (אדם יכול להגיש בקשה להתאזרח ועליו לעמוד בתנאים – הימצאות בישראל, ידיעת השפה העברית, זכאות לישיבת קבע בישראל, השתקעות במדינה).
- מכוח ההענקה** (שר הפנים רשאי להעניק אזרחות ישראלית).

13. הכנסת בישראל

- א. הציגו והסבירו שתי דרכים שבעזרתן מפקחת הכנסת על הממשלה בישראל.
- ב. הציגו והסבירו את תהליך החקיקה של הצעת חוק ממשלתית (ניתן להציג בתרשים).

תשובה

- א. יש להציג שתיים מן הדרכים הבאות:
- הכנסת מפקחת על הממשלה על ידי:
- הצעת אי אמון** (הצעה שמועלית בכנסת ומטרתה הבעת אי אמון בממשלה והפלתה).
- שאילתא** (שאלה שמפנה חבר כנסת לשר על הנעשה במשרדו).
- אישור תקציב המדינה** (אישור תקציב המדינה נעשה על ידי הכנסת ורק לאחריו יכולה הממשלה לפעול).
- חקיקת חוקים** (הממשלה זקוקה לאישור הכנסת לגבי כל חוק וחוק שהיא מעוניינת לחוקק).
- הצעה לסדר היום**: העלאת נושא לדיון במליאה במטרה להעלותו על סדר היום הציבורי / לחשוף את מחדלי הממשלה.
- ב. הצעת חוק ממשלתית מועלית לדיון בכנסת (במליאה) – הצבעה בקריאה ראשונה – העברה לדיון בוועדה המתאימה (דיון מפורט על כל סעיפי החוק) – חזרה לדיון מפורט במליאה – הצבעה בקריאה שנייה (על כל סעיף בנפרד) – הצבעה בקריאה שלישית (נוסח סופי של החוק) – חתימת החוק (נשיא המדינה, רה"מ, שר אחראי) – פרסום ב"רשומות".

14. מנגנוני פיקוח ובקרה

- א. הסבירו את חשיבותה של הביקורת במשטר הדמוקרטי, והדגימו בעזרת אחד ממנגנוני הפיקוח הפורמאליים (רשמיים).
- ב. הציגו והסבירו שני מנגנוני פיקוח בלתי פורמאליים.

תשובה

- א. בשלטון דמוקרטי קיימת חשיבות רבה למנגנוני הפיקוח והבקרה שכן הם אלה המאפשרים את המשך קיומו, מונעים את הפיכתו לדיקטטורי או את עריצות השלטון.
- או: מגנים על זכויות האדם והאזרח מפני עריצות השלטון.

למשל:

בג"ץ, מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור, ועדות חקירה, היועץ המשפטי לממשלה, האופוזיציה, הפרדת רשויות. יש לבחור אחד מן המנגנונים הללו ולהסביר בקצרה את אופן הפיקוח של המנגנון הנבחר או את חשיבותו.

- ב. יש להציג שניים מהבאים:

אומנות – תוכניות סאטירה, קריקטורות, יצירות ספרות.

הפגנות – מחאה המונית כנגד נציג שלטון/ עוולה.

אמצעי התקשורת- דיווח עובדתי, פרשנות, חשיפת מידע, מתן במה להעברת ביקורת.
דעת קהל- הפגנות, שביתות, מכתבים למערכת.

פרק שלישי (10 נקודות)

עליכם לענות על שאלה אחת בלבד מן השאלות 15-16.

15. לכתב טלוויזיה נודע, כי הממשלה מתכננת מתקפת פתע על בסיסי אויב. הכתב שלח כתבה בנושא לאולפן החדשות, אך השלטון התערב ומנע את פרסום הכתבה.
- א. זהו והסבירו את הזכות שבשמה השלטון מנע את פרסום הכתבה.
ב. נמקו את תשובתכם על פי האירוע.

תשובה

- א. **הזכות לחיים וביטחון**- זכותו של כל אדם לחיות את חייו ללא חשש מפגיעה פיזית או נפשית.
- ב. השלטון מחויב לדאוג לביטחון אזרחיו, ומתוך חשש שמא הפרסום יוביל להתקפת נגד של האויב מנע השלטון את פרסום הכתבה.

16. בתוכניות ריאליטי בטלוויזיה מוצגים המשתתפים לעתים קרובות באופן מביש ומזלזל. המשתתפים אמנם לוקחים חלק בתוכניות מרצונם החופשי, אולם אין להם שליטה על התפתחות הדברים ועל מה שיוקרן בסופו של דבר בטלוויזיה.
- א. זהו והסבירו את הזכות של משתתפי התכנית שעלולה להיפגע.
ב. נמקו את תשובתכם על פי האירוע.

תשובה

- א. **הזכות לכבוד**- זכותו של כל אדם שלא יזלזלו בו, ישפילו אותו או יפגעו בו.
- ב. "מוצגים באופן מביש ומזלזל" – ייתכן מצב בו יוצג משתתף זה או אחר בצורה אשר תבזה אותו, תפגע בכבודו.

פרק רביעי (20 נקודות)

לפניכם ארבע שאלות 20-17. עליכם לענות על שתי שאלות. לכל שאלה 10 נקודות.

17. ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית

- א. הציגו והסבירו חוק אחד, חוץ מחוק השבות, המבטא את האופי היהודי של מדינת ישראל.
- ב. הציגו שתי דוגמאות המבטאות את אופייה היהודי של מדינת ישראל: דוגמה אחת מתוך מגילת העצמאות ודוגמה שנייה על פי סמלי המדינה או מוסדותיה.

תשובה

- א. חוק חג המצות (איסור מכירת חמץ בפסח), חוק בתי הדין הרבניים (הסדרת המעמד האישי בישראל על פי השיוך הדתי), חוק הדגל (מסדיר את מעמדם המשפטי של הדגל הסמל והמנון המדינה), חוק איסור גידול חזיר (מסדיר היכן מותר לגדל חזיר בישראל). חוק שעות עבודה ומנוחה (מגדיר את שעות העבודה והמנוחה במשק ולפיו יום המנוחה השבועי ליהודי-השבת וללא יהודי-שישי, שבת או ראשון).
- ב. במגילה נכתב כי המדינה תקרא ישראל, המדינה תתנהל לפי חזון נביאי ישראל, תהיה פתוחה לעלייה יהודית.
- סמלים – דגל המדינה (מגן דוד על בד לבן עם שני פסי תכלת שמזכירים טלית), סמל המדינה (מנורת בית המקדש), ההמנון ("נפש יהודי הומיה").
- מוסדות המדינה – כנסת (הכנסת הגדולה), קרן קיימת לישראל (קניית אדמות ושמירתם למדינה). הסוכנות היהודית (עידוד עליה יהודית וקשר עם יהודי התפוצות). משרד הקליטה (קליטת עליה יהודית) בתי דין רבניים. (הסדרת המעמד האישי ליהודים) הרבנות הראשית. (פוסקת הלכה, מפקחת על הכשרות, ממנה דיינים וכו).

18. נשיא המדינה

- א. הציגו והסבירו את תהליך הבחירה של נשיא המדינה במדינת ישראל.
- ב. הציגו והסבירו שלושה מהתפקידים או מהסמכויות של נשיא המדינה.

תשובה

- א. נשיא המדינה יכול להיות כל מי שהוא אזרחי ותושב ישראל. כדי להיות מועמד חייב המועמד לזכות בתמיכה של לפחות עשרה חברי כנסת, ואז יוכל להציג את מועמדותו. בישיבה חגיגית בוחרים חברי הכנסת, בהצבעה חשאית, את המועמד המתאים להם. אם אין רוב למועמד אחד יתקיים סיבוב הצבעה נוסף בין המועמדים המובילים, כך עד שיהיה מועמד שיזכה ברוב הקולות.
- ב. יש להציג שלושה מהתפקידים הבאים: חתימה על חוקי המדינה, קבלת כתבי אמנה של דיפלומטים, פתיחת מושב הכנסת, השתתפות וייצוג המדינה בטקסים בארץ ובחו"ל, מתן חנינה, הטלת הרכבת הממשלה על המועמד בעל הסיכויים הטובים ביותר לכך, ביקור משפחות שכולות ופצועים, מינוי שופטים בהתאם להמלצת הועדה למינוי שופטים, הענקת פרסים למתנדבים / תעודות הצטיינות לחיילים.

19. מיעוטים בישראל

- א. הציגו והסבירו שני מאפיינים עיקריים של קבוצת מיעוט אחת החיה בישראל.
- ב. הציגו והסבירו שתי סיבות לשינוי שחל בחברה הערבית בישראל: מחברה מסורתית לחברה מודרנית.

תשובה

- א. יש להציג קבוצת מיעוט אחת מן הקבוצות הבאות: ערבים, דרוזים, בדואים, צ'רקסים.
- ערבים – קבוצת המיעוט הגדולה ביותר. בעלי זהויות דתיות שונות – מוסלמים, נוצרים. בעלי תרבות ולשון ייחודית.
- דרוזים – קבוצת המיעוט השלישית בגודלה, בעלי אמונה דתית סודית, נאמנים למדינה בה הם חיים, מחויבים בשירות צבאי.
- צ'רקסים – מתגוררים בעיקר בשני כפרים בגליל, מרביתם מוסלמים, משרתים בצבא.
- בדואים – מאמינים בדת האיסלאם, מתנדבים לשירות צבאי, מתגוררים בעיקר בצפון הארץ ובדרומה, חיים בערים ובכפרים בלתי מוכרים.
- ב. יש להציג שתיים מן הסיבות הבאות:
- מודרניזציה – החיים במדינת ישראל, לצד החברה היהודית, הביאו להגברת תהליכי מודרניזציה בקרב ערביי ישראל. (אימוץ תרבות מערבית, חשיבות ההשכלה, תרבות צריכה ועוד...)
- שינוי במעמד האישה – מעמד האישה בחברה הערבית נמצא במגמת עלייה. נשים רבות יוצאות ללמוד, לעבוד מחוץ לבית, וכתוצאה מכך נחשפות לחברה החיצונית. החברה הערבית כיום שוויונית יותר מכפי שהיתה בעבר.
- חוק חינוך חובה – חוק חינוך חובה הביא לכך שגם במגזר הערבי רוב הילדים בגיל בית ספר נמצאים במסגרת חינוכית.
- ירידה בילודה – בשנים האחרונות חלה ירידה ברמת הילודה במגזר הערבי וכיום אישה ערבית יולדת בממוצע בערך אותו מספר ילדים שיוולדת אישה יהודיה בישראל. הירידה בילודה מאפשרת לאישה הערבית להתפתח ולרמת החיים לעלות.

20. השלטון המקומי

- א. הציגו שתי סיבות לכך שיש צורך בשלטון מקומי בישראל.
- ב. הציגו והסבירו את סוגי השלטון המקומי הקיימים בישראל ואת ההבדל ביניהם.

תשובה

- א. הסיבות הן:
  - חוסר יכולת של השלטון המרכזי לטפל בכל ענייני האזרחים והתושבים / הפחתת העומס מהשלטון המרכזי / ייעול עבודת השלטון.
  - צרכים שונים וייחודיים לאזורים ואוכלוסיות שונות.
- ב. החלוקה מבצעת לפי מספר התושבים. עירייה – אחראית ליישוב גדול. מועצה מקומית- אחראית לניהול יישוב קטן יותר. מועצה אזורית – אחראית לניהול כמה יישובים קטנים, בד"כ בעלי אופי כפרי (קיבוצים ומושבים).
עיך- מעל 20,000 תושבים בדרך כלל.
מועצה מקומית – מתחת ל-20,000 בדרך כלל.
מועצה אזורית – מועצה הכוללת בתוכה מספר יישובים קטנים, כגון קיבוצים ומושבים.

בהצלחה!